

ПОКАЗАТЕЉИ КВАЛИТЕТА
ЗА ОБЛАСТ
„СТИЦАЊЕ И ОБНОВА ЗНАЊА И ВЕШТИНА
ЗАПОСЛЕНИХ“
У БОЛНИЦАМА У БЕОГРАДУ
2012-2021

др Катица Трипковић

Градски завод
за јавно здравље
Београд

САДРЖАЈ

Показатељи квалитета у области стицања и обнове знања.....	2
УВОД.....	3
Процент особа које су бар једном похађале курс, семинар, или учествовале на конгресу или стручном састанку из области која је релевантна за њихов стручни рад.....	4
Број радионица, едукативних скупова и семинара одржаних у здравственој установи	10
Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације од стране Здравственог савета Србије, а чији су носиоци (предавачи) запослени у здравственој установи.....	14
Постојање плана едукације за све запослене у здравственој установи	17
ЗАКЉУЧАК.....	18
ЛИТЕРАТУРА	19

Стицање и обнова знања и вештина запослених

Показатељи квалитета који се прате у области стицања и обнове знања и вештина запослених у здравственој установи су:

1. Постојање плана едукације за све запослене у здравственој установи
2. Број радионица, едукативних скупова и семинара одржаних у здравственој установи
3. Процент особа које су бар једном о трошку установе похађале курс, семинар, или учествовале на конгресу или стручном састанку из области која је релевантна за њихов стручни рад
4. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације од стране Здравственог савета Србије, а чији су носиоци (предавачи) запослени у здравственој установи.

УВОД

У складу са чланом 171 Закона о здравственој заштити („Службени гласник РС“ бр. 25/19), здравствени радници и здравствени сарадници имају право и дужност да у току рада стално прате развој медицинске, стоматолошке, фармацеутске, као и других одговарајућих наука и да се стручно усавршавају ради одржавања и унапређења квалитета свога рада.

Праћење показатеља квалитета из области стицања и обнове знања и вештина запослених уведено је 1. јула 2004. године, актом министра здравља „Објашњење за праћење квалитета рада у здравственим установама“. Овим документом је дефинисано да најмање 30% запослених у току календарске године треба да учествује у базичној обуци за унапређење квалитета стручног рада, и то највише пет радних дана који се плаћају на терет послодавца. Правилником о показатељима квалитета здравствене заштите из 2007. године („Службени гласник РС“ бр. 57/2007) је озакоњена обавеза здравствених установа да омогуће учешће најмање 30% запослених у обуци и едукацији на терет послодавца. Све здравствене установе су имале обавезу да прате и извештавају о три показатеља квалитета: проценту запослених који су учествовали у стицању и обнови знања у току календарске године, броју радионица, едукативних скупова и семинара одржаних у здравственој установи и да ли постоји план едукације за све запослене у установи.

Доношењем новог Правилника о показатељима квалитета здравствене заштите („Службени гласник РС“ бр. 49/2010), промењени су показатељи квалитета у области стицања и обнове знања, а додат је и један нови показатељ (број акредитованих програма континуиране медицинске едукације). Показатељ који се односи на проценат особа које су бар једном учествовале на едукацији о трошку установе је измењен, тако да се односи само на здравствене раднике и сараднике, а не на укупан број запослених у установи, док је показатељ који се односи на број одржаних стручних скупова и семинара у здравственој установи промењен тако да обухвата само акредитоване програме. Здравствене установе прате и извештавају о овим показатељима квалитета од 1. јула 2011. године.

У овом поглављу су анализирани показатељи квалитета у области стицања и обнове знања запослених у 2021. години у 25 стационарних установа у Београду, с обзиром да Клиника за неурологију и психијатрију за децу и омладину није доставила податке. Такође су анализирани подаци и трендови у десетогодишњем периоду, од 2012. до 2021. године за свих 25 болница. Подаци су приказани збирно за све болнице у Београду, као и по појединачним установама. За потребе ове анализе све болнице су груписане у 5 група:

- ✓ I група : УКЦС и 4 клиничко-болничка центра;
- ✓ психијатријске болнице: Институт за ментално здравље, Клиника за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“, Специјална болница за болести зависности и Клиника за неурологију и психијатрију за децу и омладину;
- ✓ педијатријске болнице: Универзитетска дечја клиника, Институт за здравствену заштиту мајке и детета Србије „Др Вукан Чупић“ и Институт за неонатологију;
- ✓ болнице за рехабилитацију: Институт за рехабилитацију, Клиника за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“, Специјална болница за рехабилитацију и ортопедску протетику и Специјална болница за церебралну парализу и развојну неурологију;
- ✓ остале болнице (9 болница).

1. Процент особа које су бар једном о трошку установе похађале курс, семинар, или учествовале на конгресу или стручном састанку из области која је релевантна за њихов стручни рад

- *Израчунава се као број здравствених радника и здравствених сарадника у болници који су бар једном у току извештајног периода о трошку установе похађали курс, семинар или учествовали на конгресу из области која је релевантна за њихов рад, подељен са бројем запослених здравствених радника и сарадника и помножен са 100.*
- *Овом евиденцијом нису обухваћени запослени који су на специјализацијама, субспецијализацијама, магистарским или докторским студијама.*
- *Под термином „на терет послодавца“, односно „о трошку установе“ подразумева се да је здравствена установа учествовала у трошковима едукације запослених на било који начин: директном новчаном надокнадом трошкова едукације (котизација, смештај, пут) или давањем сагласности за плаћено одсуство (дневница) у случају постојања донатора новчаних средстава. Такође, подразумева и све облике едукације које су одржане у здравственој установи (за запослене), без обзира да ли трошкови организације иду на терет послодавца или су донирани од стране других лица или организација.*

Према члану 150 Закона о здравственој заштити, здравствени радници су: доктори медицине, доктори денталне медицине, магистри фармације, магистри фармације – медицински биохемичари, медицинске сестре, здравствени техничари и друга лица са завршеном високом, односно средњом школом здравствене струке.

Здравствени сарадници су лица која обављају одређене послове здравствене заштите у здравственој установи, а немају стечено средње, односно високо образовање здравствене струке.

Све бржи развој медицинског знања, нових лекова и других технологија утиче да здравствени радници и сарадници током целог радног века, морају да уче и усвајају нове методе и протоколе у дијагностици и терапији, односно да прате и примењују најновија достигнућа у својој професији. На тај начин унапређују квалитет свог рада и постижу боље резултате у лечењу, чиме омогућавају и веће задовољство пацијената. Стално учење и усавршавање у струци је и неопходан услов за обнову лиценце. Здравствени радници у Србији треба да сакупе 140 бодова у периоду важења лиценце у поступку континуиране медицинске едукације кроз програме везане за делатност коју обављају, да би могли да обнове лиценцу (Правилник о ближим условима за издавање, обнављање или одузимање лиценце члановима комора здравствених радника „Службени гласник РС“ бр. 76/22).

Истраживања су показала да су програми лиценцирања и сертификације медицинских сестара повезани са смањењем стопе падова пацијената (1), нижом стопом болничких инфекција (2) и нижим морталитетом (3). Сертификовани хирурзи су имали нижу стопу морбидитета и морталитета код ресекције колона (4), док је смртност од акутног инфаркта миокарда била за 19% мања код пацијената које су лечили сертификовани кардиолози (5).

Као најчешће препреке за похађање програма континуиране медицинске едукације, лекари у Јапану су навели: неадекватно време одржавања, избор тема, квалитет програма и финансијске разлоге (6).

Пандемија заразне болести COVID – 19 је обележила и 2021. годину и рад здравствених установа. Неке болнице су, већи или мањи део године, радиле у ковид режиму, збрињавајући само оболеле од ове заразне болести, односно у комбинованом режиму збрињавајући и ковид и нон-ковид пацијенте.

Од почетка пандемије, у складу са опредељењем Министра здравља и пријемом доктора медицине и медицинских сестара у стални радни однос значајно је повећан број здравствених радника у здравственим установама. У складу са епидемиолошком ситуацијом, као и у 2020. години, вршена је прерасподела кадра, између болница, али и између установа на различитим нивоима здравствене заштите.

У оквиру противепидемијских мера, током већег дела 2020. године је било забрањено организовање већих скупова, због чега се постепено прелазило на on-line едукације, а са том праксом се делимично наставило и у 2021. години. Међутим, у склопу праћења показатеља квалитета, није дефинисан начин праћења и извештавања учесника који су похађали овај вид едукација. Због тога, као и чињенице да неке болнице евидентирају само учеснике екстерних едукација за које је здравствена установа сносила трошкове, а не и интерних едукација, постоје велике разлике између установа у приказаним резултатима о учешћу запослених у стицању и обнови знања и вештина и током 2021. године.

Резултати

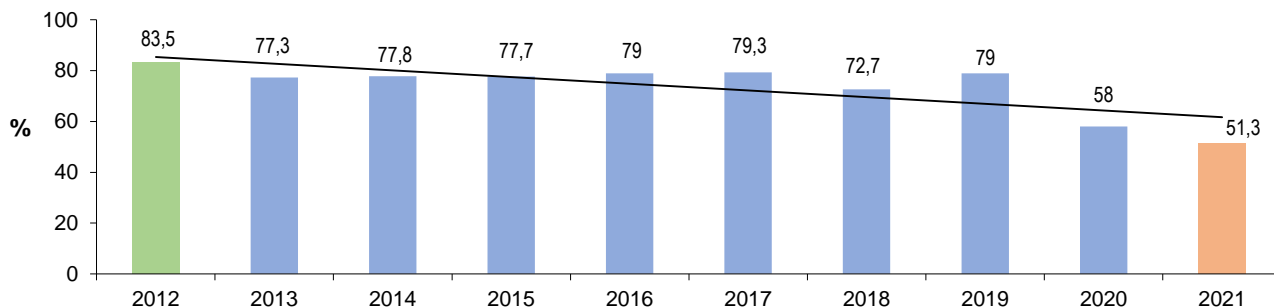
У 25 београдских болница у 2021. години (без Клинике за неурологију и психијатрију за децу и омладину која није доставила податке), је радило 17.516 здравствених радника и сарадника. Претходне године је било 16.907 (за 609 или за 3,2% мање), међутим тада податке нису доставиле две болнице, Клиника за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“ (263 запослена у 2021. години) и Институт за медицину рада „Др Драгомир Карајовић“ (71). Уколико се посматрају само болнице које су у обе наведене године доставиле податке, у 2021. години било је за 341 или за 2% више здравствених радника и сарадника него у 2020. години.

За разлику од 2020. године, када због ванредне ситуације, чак 8 болница није доставило податке о стицању и обнови знања и вештина о трошку установе (КБЦ „Звездара“, КБЦ „Земун“, Институт „Бањица“, Специјална болница за болести зависности, Специјална болница за ендемску нефропатију, Завод за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију, Клиника за рехабилитацију „Др М. Зотовић“ и Институт за медицину рада Србије), у 2021. години, све болнице, осим Клинике за неурологију и психијатрију за децу и омладину и Института за ортопедију „Бањица“, су доставиле наведене податке. У 24 болнице, у стицању и обнови знања и вештина похађањем курса, семинара или учешћем на конгресу из области која је релевантна за њихов стручни рад, учествовао је 8.631 радник у 2021. години. Уколико се посматрају само установе које су у обе наведене године посматрања доставиле податке, у 2021. години је за 783 или за 10% мање особа бар једном о трошку установе похађало курс, семинар или учествовало на конгресу или стручном састанку из области која је релевантна за њихов стручни рад.

У односу на укупан број запослених у 25 болница, 49,3% запослених је учествовало у стицању и обнови знања и вештина. Уколико се изузме Институт за ортопедију „Бањица“ који је доставио податке о броју запослених здравствених радника и сарадника, али не и о броју оних који су учествовали у стицању и обнови знања, 51,3% запослених здравствених радника и сарадника је учествовало у стицању и обнови знања, што је најмања вредност у посматраном периоду (графикон 1). У периоду 2012-2021. године овај показатељ има статистички значајан опадајући тренд ($b=-2,628$, $p=0,01$).

И у овом извештајном периоду, **подаци за Универзитетски клинички центар Србије су некомплетни** (подаци клиника за: инфективне и тропске болести, неурохирургију, ендокринологију, хематологију, гинекологију и акушерство, гастроентерологију, дерматовенерологију, ортопедску хирургију, опекотине и пластичну и реконструктивну хирургију, ургентни центар, центар за радиологију, служба за фармацеутску делатност, техничке и правне послове и управа садрже само број запослених, а недостају сви показатељи који се односе на стицање и обнову знања запослених).

Графикон 1. Процент запослених у болницама у Београду који су учествовали у обнови знања и вештина, 2012-2021.

Напомена: Подаци за 2020. годину се односе само на 18 болница, а подаци за 2021. годину за 24 болнице, па нису упоредиви са претходним годинама.

Посматрано по установама, присутне су велике разлике у вредности овог показатеља. Мање од 30% запослених је учествовало у стицању и обнови знања и вештина на терет послодавца у 9 болница: КБЦ „Бежанијска коса“ (0,3%), Специјалној болници за болести зависности (2,9%), КБЦ „Звездара“ (3,1%), Специјалној болници за ендемску нефропатију Лазаревац (4,8%), Специјалној болници за церебралну парализу и развојну неурологију (8,2%), Институту за кардиоваскуларне болести „Дедиње“ (9%), Институту за неонатологију (17,9%), Институту за медицину рада Србије (21,1%) и Специјалној болници за интерне болести Младеновац (24,4%).

У 5 болница су сви здравствени радници и сарадници учествовали у стицању и обнови знања и вештина (КБЦ „Земун“, Институту за онкологију и радиологију Србије, Институту за ментално здравље, Институту за рехабилитацију и Клиници за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“), а преко 90% у Универзитетској дечјој клиници, Институту за реуматологију и Специјалној болници за цереброваскуларне болести „Свети Сава“.

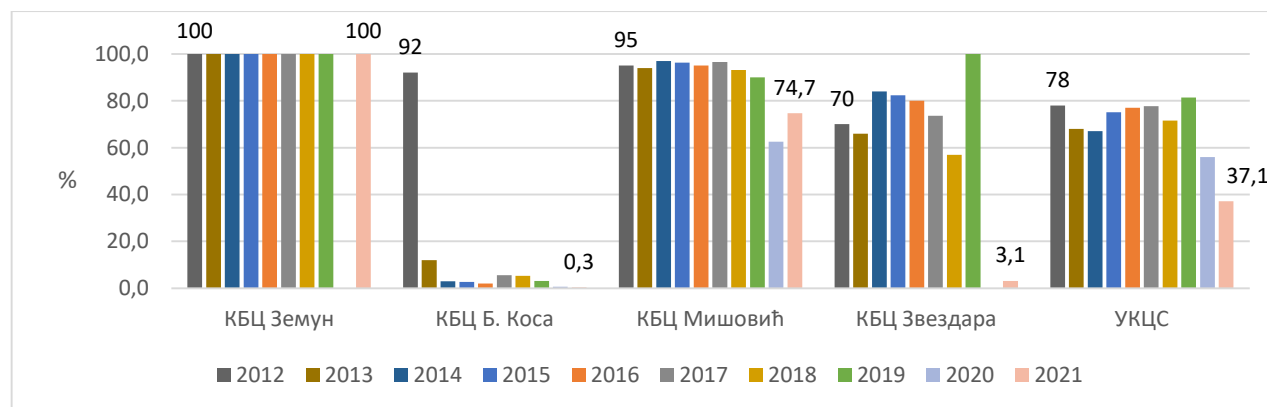
У осталих 7 болница је едуковано између 37% и 77% запослених. Едукацијама је обухваћено 37% у УКЦС (73% у клиникама које су доставиле комплетне податке), 74,7% у КБЦ „Др Драгиша Мишовић“, 70,7% у ГАК „Народни фронт“, 65% у Институту за здравствену заштиту мајке и детета Србије, 77% у Клиници за психијатрију „др Лаза Лазаревић“, 76,4% у Специјалној болници за рехабилитацију и ортопедску протетику и 73,5% у Заводу за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију.

Ове болнице се веома разликују по намени (опште, специјалне), величини, врсти, дужини хоспитализације, нивоу заштите (секундарни, терцијарни), наставном статусу, опремљености, али и по броју и структури запослених у односу на старост, пол, занимање и др. што такође узрокује различите вредности показатеља квалитета. Наведене специфичности морају се узети у обзир приликом тумачења добијених резултата. Због тога су, за потребе ове анализе, све болнице груписане у 5 група, и у оквиру група је вршено упоређивање показатеља квалитета у области стицања и обнове знања и вештина здравствених радника и сарадника.

Посматрајући УКЦС и клиничко-болничке центре као сродне установе и као највеће болнице које збрињавају око 60% хоспитализованих пацијената у Београду, и имају највећи број запослених (10.711 здравствених радника и сарадника или 61%), уочавају се разлике у овом показатељу (графикон 2). Најмањи број здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања и вештина, као и ранијих година, био је у КБЦ „Бежанијска коса“ (0,3%), где су евидентирани само учесници екстерних едукација, што није у складу са методологијом извештавања овог показатеља. У КБЦ „Земун“ као и претходних година (осим 2020. године када није доставио податке) сви здравствени радници и сарадници су били укључени у стицање и обнову знања).

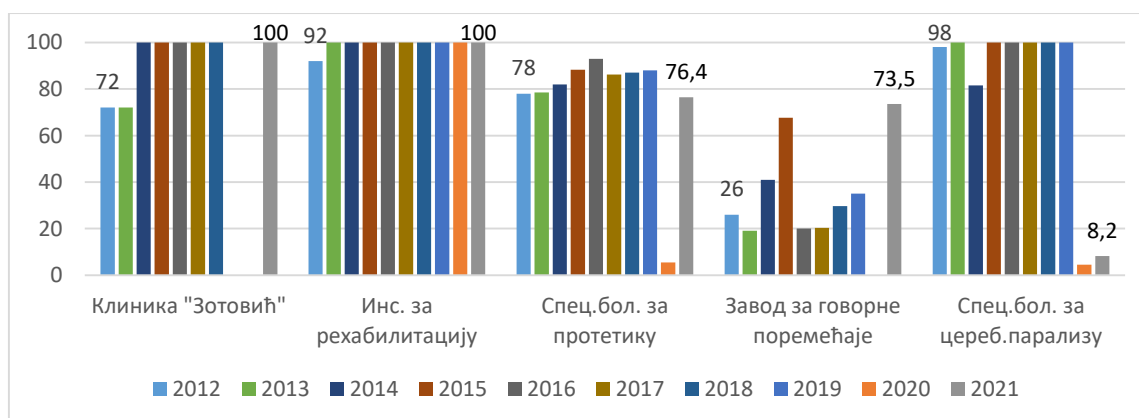
У КБЦ „Звездара“ запажа се драстичан пад броја запослених који су учествовали у едукацијама у односу на претходни период. У УКЦС у периоду од 2012. до 2019. године тренд је растући ($b=0,871$, $p=0,299$), а опадајући у периоду 2012-2021. године ($b=-2,365$, $p=0,111$). У КБЦ „Др Драгиша Мишовић“ у 2021. години је 74,7% запослених учествовало у едукацијама, што је више него претходне, а мање у односу на све остале године посматрања. У овој установи десетогодишњи тренд овог показатеља (2012-2021) је статистички значајно опадајући ($b=-2,7$, $p=0,021$).

Графикон 2. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у УКЦС и КБЦ, 2012-2021.

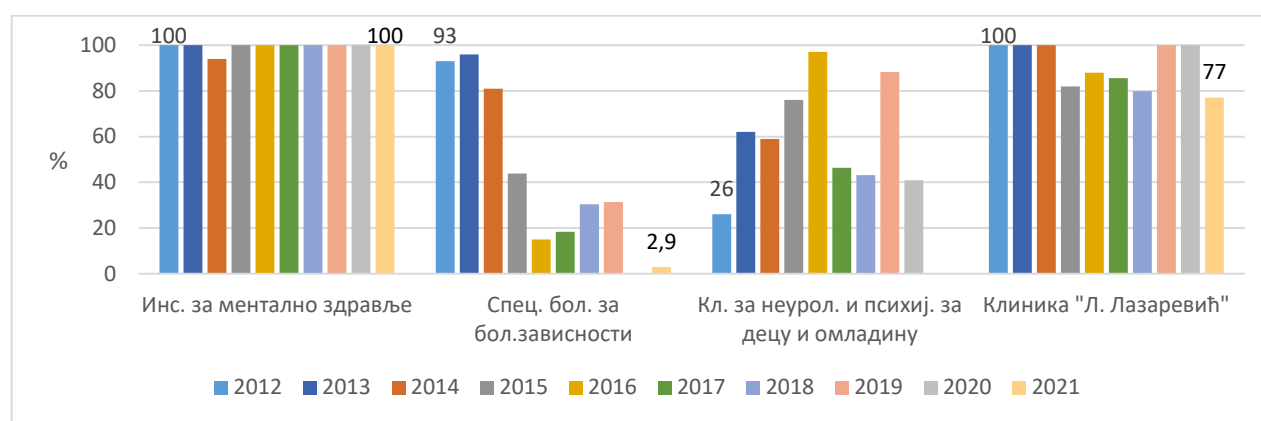
У болницама у којима се врши рехабилитација болесника, највише здравствених радника и сарадника је било на едукацији у Институту за рехабилитацију и Клиници за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“, по 100%. У Специјалној болници за церебралну парализу и развојну неурологију овај показатељ износи око 8%, а у Специјалној болници за рехабилитацију и ортопедску протетику и у Заводу за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију око три четвртине здравствених радника и сарадника је учествовало у стицању и обнови знања (графикон 3). У Специјалној болници за рехабилитацију и ортопедску протетику, овај показатељ има статистички значајан растући тренд у периоду 2012-2019. ($b=1,545$, $p=0,041$), а опадајући без статистичке значајности у периоду 2012-2021. ($b=-3,067$, $p=0,300$). И у Специјалној болници за церебралну парализу и развојну неурологију, због последње две године, тренд је статистички значајно опадајући ($b=-8,389$, $p=0,040$). У Заводу за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију и Клиници за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“ тренд није анализиран због недостајућих података, док у Институту за рехабилитацију у последњих девет година сви здравствени радници и сарадници учествују у стицању и обнови знања.

Графикон 3. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у болницама за рехабилитацију у Београду, 2012-2021.

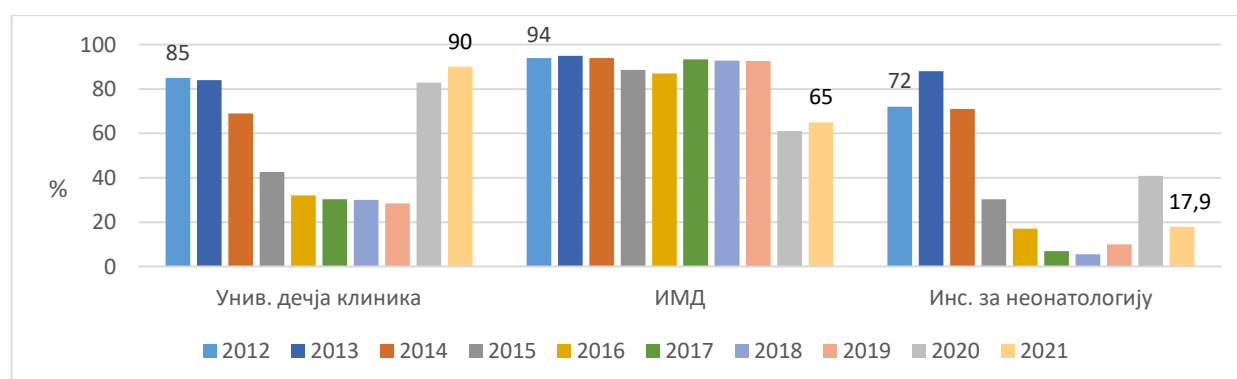
У болницама које се баве заштитом менталног здравља, у свим посматраним годинама, најмање је било запослених на едукацији у Специјалној болници за болести зависности, а највише у Институту за ментално здравље, где сви запослени учествују у стицању и обнови знања (графикон 4). У Клиници за неурологију и психијатрију за децу и омладину број здравствених радника и сарадника је мали, па су присутне велике осцилације овог показатеља, а у периоду 2012-2019. године тренд је растући, без статистичке значајности ($b=3,854$, $p=0,334$), док је у периоду 2012-2020. тренд опадајући ($b=-1,150$, $p=0,785$). Ова установа није доставила податке за 2021. годину. У Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“, у десетогодишњем периоду (2012-2021) тренд овог показатеља је опадајући без статистичке значајности ($b=-1,309$, $p=0,241$), док је у периоду 2012-2019. године у Специјалној болници за болести зависности присутан статистички значајан опадајући тренд ($b=-11,621$, $p=0,008$).

Графикон 4. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у болницама за заштиту менталног здравља у Београду, 2012-2021.

У групи педијатријских болница у Београду, проценат запослених здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у Институту за здравствену заштиту мајке и детета Србије „Др Вукан Чупић“ имао је високе вредности у првих осам година посматрања, међутим услед пада вредности овог показатеља у последње две године, тренд је у периоду од 2012-2021. године статистички значајно опадајући ($b=-2,952$, $p=0,021$). У Универзитетској дечјој клиници је 90% запослених учествовало у стицању знања у 2021. години, знатно више него у периоду од 2015-2019, али је десетогодишњи тренд (2012-2021) и даље опадајући, али без статистичке значајности ($b=-1,239$, $p=0,700$). У Институту за неонатологију ранијих година су били евидентирани само учесници екстерних едукација, што није у складу са методологијом извештавања овог показатеља, док је у 2021. години око 18% запослених учествовало у стицању и обнови знања, мање него у 2020. години (41%), (графикон 5).

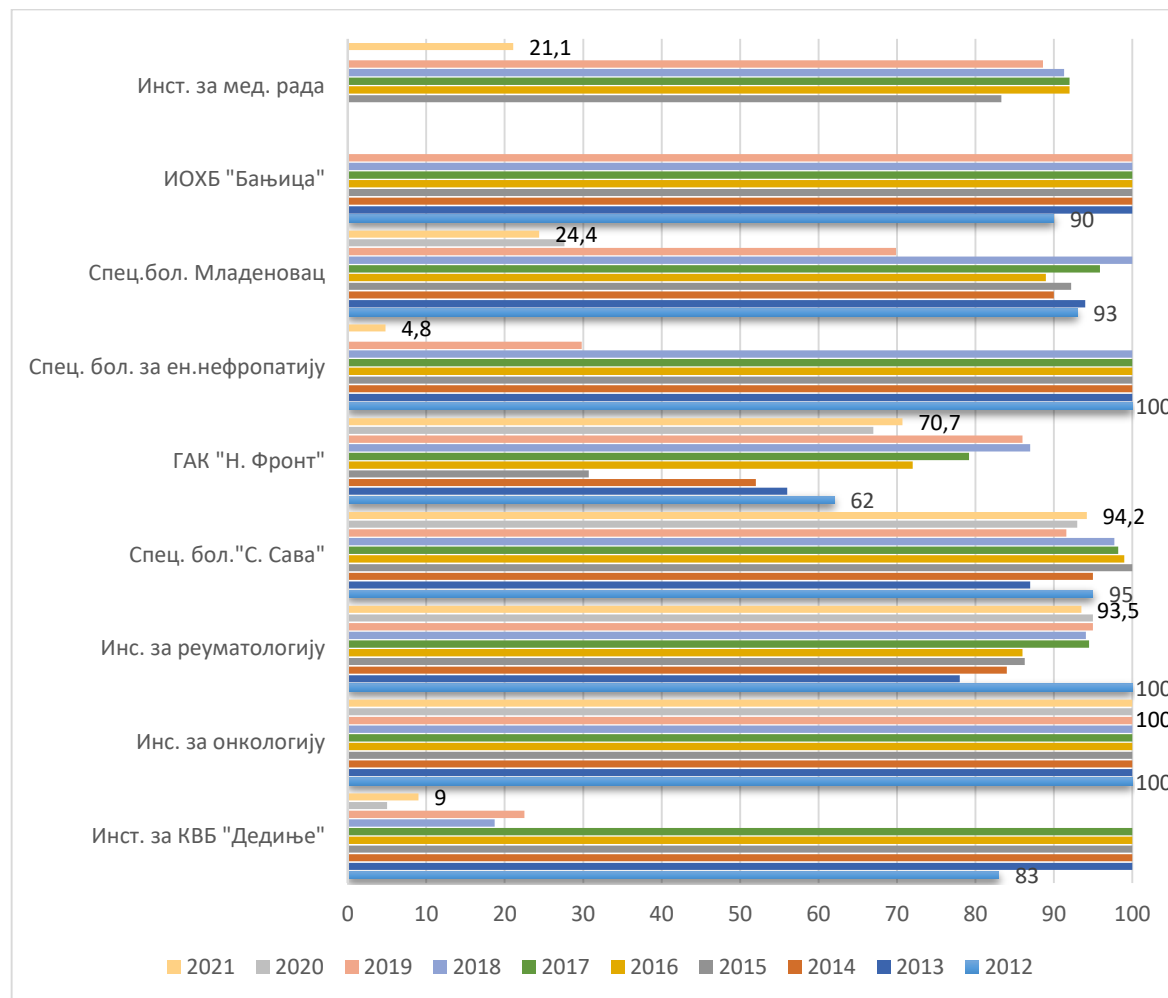
Графикон 5. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у педијатријским болницама у Београду, 2012-2021.

И у групи преосталих болница постоје велике разлике у овом показатељу. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања има вредности од 100% у Институту за онкологију и радиологију Србије а само 4,8% у Специјалној болници за ендемску нефропатију и 9% у Институту за кардиоваскуларне болести „Дедиње“ (графикон 6). Међутим, у анализираном периоду постоје велике варијације вредности овог показатеља у Специјалној болници за ендемску нефропатију и Институту за КВБ „Дедиње“, што указује на непоузданост квалитета извештавања.

У Специјалној болници за цереброваскуларне болести „Свети Сава“ 94,2% запослених здравствених радника и сарадника је учествовало у стицању и обнови знања у 2021. години, а тренд овог показатеља је растући без статистичке значајности ($b=0,061$, $p=0,897$), као и у Институту за реуматологију, где је едуковано 93,5% запослених у 2021. години ($b=0,893$, $p=0,248$). Растући тренд је и у ГАК „Народни фронт“ ($b=3,039$, $p=0,109$), а 70,7% запослених је учествовало и стицању и обнови знања у 2021. години. У Специјалној болници за интерне болести Младеновац тренд је био растући у периоду 2012-2019. године ($b=0,055$, $p=0,504$), али је у последње две године вредност знатно мања, тако да је у периоду 2012-2021. године забележен стстистички значајан опадајући тренд ($b=-6,984$, $p=0,013$). У Институту за медицину рада Србије „Др Драгомир Карајовић“ тренд у 5 година (2015-2019), за које постоје подаци, је био растући ($b=0,990$, $p=0,479$), међутим вредност за 2021. годину је мања у односу на поменути период. У Институту за ортопедско-хируршке болести „Бањица“ у периоду од 2012. до 2019. године, готово сви запослени су учествовали у стицању и обнови знања, а за последње две године ова установа није доставила податке.

Графикон 6. Процент здравствених радника и сарадника који су учествовали у стицању и обнови знања у осталим болницама у Београду, 2012-2021.

2. Број радионица, едукативних скупова и семинара одржаних у здравственој установи

- *Извештава се као апсолутни број акредитованих програма (радионица, едукативних скупова и семинара) одржаних у здравственој установи у календарској години*

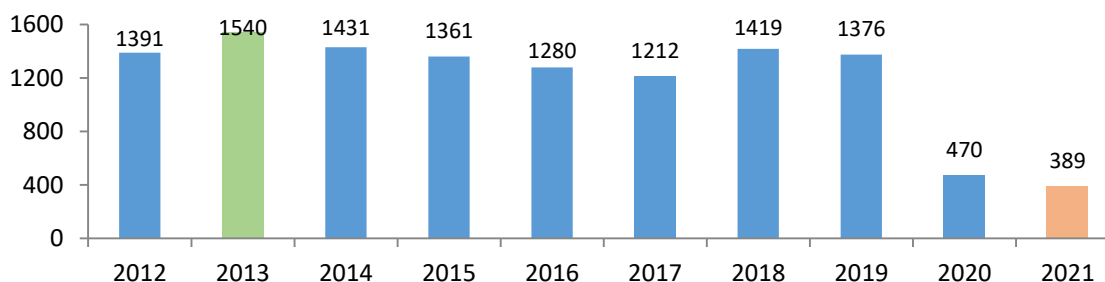
Формирањем Здравственог савета Србије, 2009. године, омогућени су услови за акредитацију стручних скупова у систему здравствене заштите. Здравствени савет Србије је стручно, саветодавно тело чије чланове бира Народна скупштина Републике Србије из редова еминентних стручњака из области здравствене заштите, стоматолошке заштите, струковних удружења лекара и САНУ. Једна од активности Савета је да врши процену квалитета програма континуиране едукације здравствених радника и здравствених сарадника, односно акредитацију програма континуиране едукације. Међутим, у 2020. години је знатан број скупова одржан on-line, а Здравствени савет није успоставио механизме за акредитацију ових скупова, већ само за електронско решавање тестова. Слична пракса настављена је и у 2021. години.

Бројна истраживања широм света усмерена су на изналажење најуспешнијих начина едукације здравствених радника, који ће унапређивати њихова знања, вештине, перформансе и исходе. Широко коришћене методе попут стручних конференција и семинара, унапређују знање, али имају мали утицај на побољшање професионалне праксе (7). Препоруке су да програми континуиране медицинске едукације треба да се фокусирају на клиничке проблеме и обезбеђују информације које здравствени радници могу користити у пракси (8). Највећи ефекти се постижу када су програми интерактивни, користе различите методе рада и дизајнирани су за мале групе лекара исте специјалности (9). Такође, програми континуиране едукације морају бити прилагођени различитим стиловима учења, с обзиром да међу здравственим радницима постоје разлике у стиловима учења (између хирурга и интерниста, интерниста и психијатара, између жена и мушкараца и др) (10).

Резултати

У 7 болница у Београду у току 2021. године није одржана ниједна радионица, едукативни скуп и семинар и то су: КБЦ „Земун“, КБЦ „Бежанијска коса“, Институт за онкологију и радиологију, Институт за рехабилитацију, Специјална болница за болести зависности, Специјална болница за ендемску нефропатију и Специјална болница за церебралну парализу и развојну неурологију, док Клиника за неурологију и психијатрију за децу и омладину и Институт за ортопедско-хируршке болести „Бањица“ нису доставили податке. У преосталих 17 болница је одржано 389 стручних скупова, што је знатно мање у односу на претходне године (графикон 7). У периоду од 2012. до 2019. године, број радионица, едукативних скупова и семинара има опадајући тренд који није статистички значајан ($b=-17,238$, $p=0,291$), док се у периоду 2012-2021. године бележи статистичка значајност опадајућег тренда ($b=-101,07$, $p=0,013$).

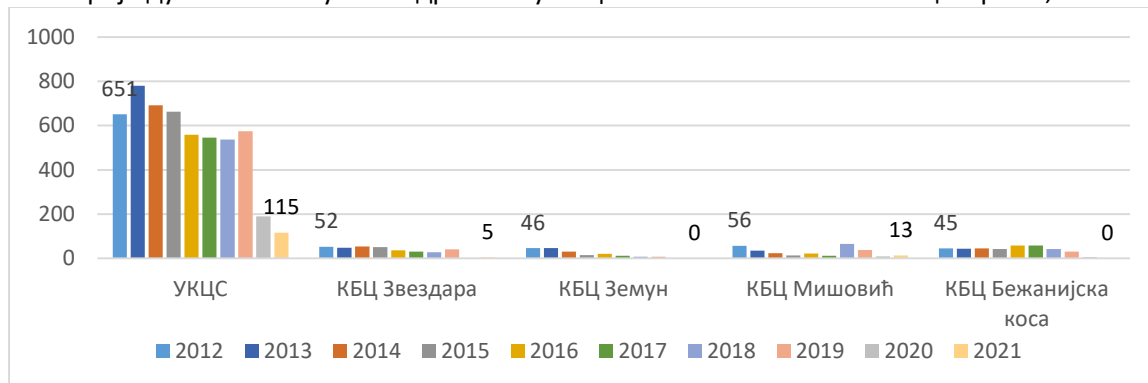
Графикон 7. Број акредитованих едукативних скупова одржаних у болницама у Београду, 2012-2021.

Напомена: подаци за 2020. годину се односе на 16 болница, а 2021. године на 17 болница.

Највише едукативних скупова је одржано у УКЦС, 115 или око 30% свих скупова (иако нису све клинике и службе доставиле податке). У осталим болницама број одржаних едукативних скупова је био између 1 и 80. Иако је број одржаних акредитованих едукативних скупова у УКЦС већи у односу на друге установе, овај показатељ има најмању вредност у 2021. години и опадајући тренд, који је у периоду од 2012. до 2021. године статистички значајан ($b=-60,188$, $p=0,002$). Број одржаних едукативних скупова у клиничко-болничким центрима, у 2021. години је 5 у КБЦ „Звездара“, а 13 у КБЦ „Др Д. Мишовић“, док за остале две болнице нема података (графикон 8). У анализираном периоду, овај показатељ има опадајући тренд, али без статистичке значајности у КБЦ „Др Драгиша Мишовић“ ($b=-2,115$, $p=0,359$), док у преостала три КБЦ-а, због некомплетних података, тренд није анализиран.

Графикон 8. Број едукативних скупова одржаних у УКЦС и клиничко-болничким центрима, 2012-2021.

У три болнице за рехабилитацију одржана су укупно 23 акредитована едукативна скупа, и то у Специјалној болници за рехабилитацију и ортопедску протетику 8, Клиници за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“ 5 и Заводу за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију 10 (графикон 9).

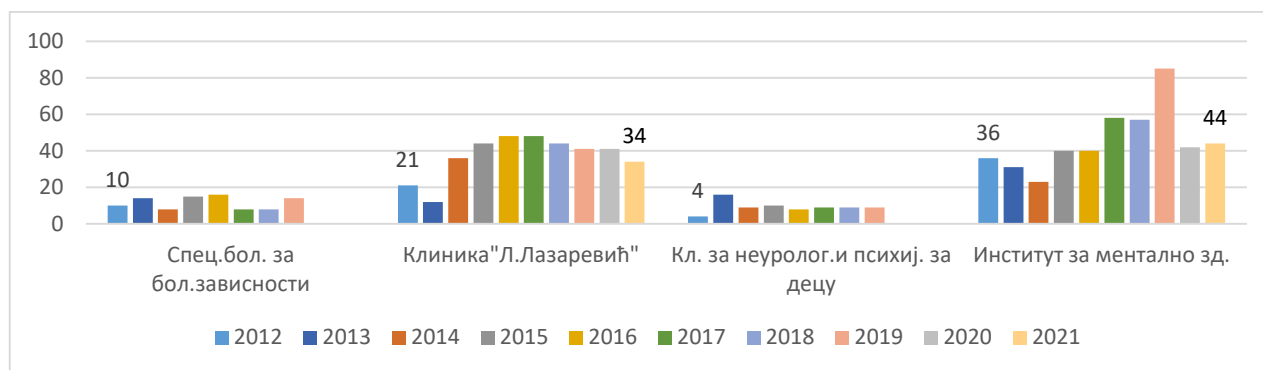
Овај показатељ има статистички значајан опадајући тренд у периоду од 2012-2019. године у Заводу за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију ($b=-0,917$, $p=0,041$). У Специјалној болници за рехабилитацију и ортопедску протетику у периоду 2012-2019. године тренд је био растући без статистичке значајности ($b=0,929$, $p=0,268$), а у периоду 2012-2021. године тренд је опадајући ($b=-0,412$, $p=0,576$). Растући тренд без статистичке значајности је у Специјалној болници за церебралну парализу и развојну неурологију у периоду 2012-2020. године ($b=0,810$, $p=0,340$), а опадајући у периоду 2012-2021. године ($b=-0,448$, $p=0,517$). У Институту за рехабилитацију у 2018. години је забележено вишеструко повећање у односу на остале године што указује на потенцијално неадекватно извештавање. Клиника за рехабилитацију „Др М. Зотовић“ није доставила податке за 2019. и 2020. годину, а у периоду од 2012-2018. године, број одржаних едукативних скупова има статистички значајан опадајући тренд ($b=-4,321$, $p=0,037$).

Графикон 9. Број едукативних скупова одржаних у болницама за рехабилитацију у Београду, 2012-2021.

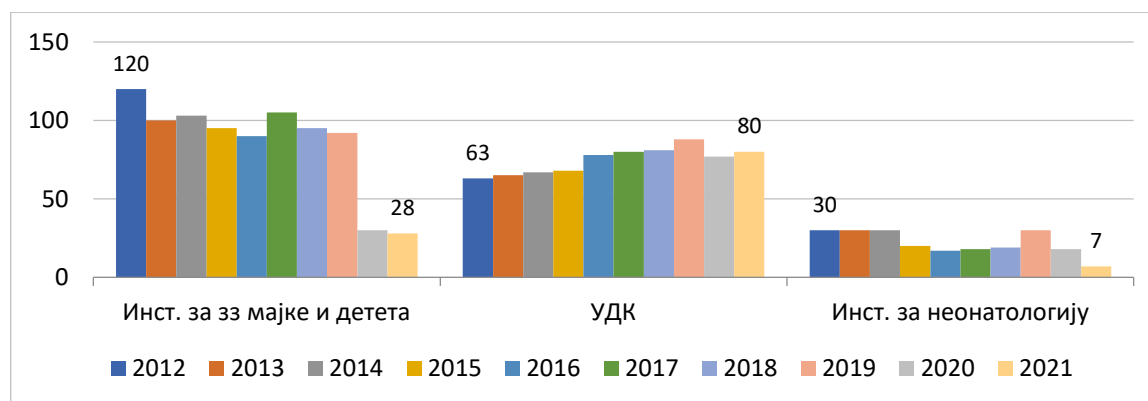
У болницама које се баве заштитом менталног здравља, податке за 2020. годину су доставили Институт за ментално здравље (44 скупа) и Клиника за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“, 34 (графикон 10). У Институту за ментално здравље овај показатељ има растући тренд без статистичке значајности у периоду 2012-2021. године ($b=3,200$, $p=0,095$), као и у Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ ($b=2,091$, $p=0,112$). У преостале две болнице број одржаних едукативних скупова у претходним годинама је био знатно мањи, а тренд у периоду 2012-2019. године је био опадајући и у Клиници за неурологију и психијатрију за децу и омладину ($b=-0,024$, $p=0,967$) и у Специјалној болници за болести зависности ($b=-0,012$, $p=0,984$).

Графикон 10. Број едукативних скупова одржаних у болницама за заштиту менталног здравља у Београду, 2012-2021.

Међу педијатријским болницама у Београду, највећи број едукативних скупова у 2021. години је одржан у Универзитетској дечјој клиници (80), док је у свим ранијим годинама, осим 2020. године, највећи број био у Институту за здравствену заштиту мајке и детета Србије (графикон 11). Тренд овог показатеља у посматраном десетогодишњем периоду је значајно опадајући у Институту за здравствену заштиту мајке и детета Србије ($b=-8,230$, $p=0,005$) и Институту за неонатологију ($b=-1,776$, $p=0,028$), за разлику од Универзитетске дечје клинике где се број одржаних едукација повећава, а тренд је статистички значајно растући ($b=2,321$, $p=0,002$).

Графикон 11. Број едукативних скупова одржаних у педијатријским болницама у Београду, 2012-2021.

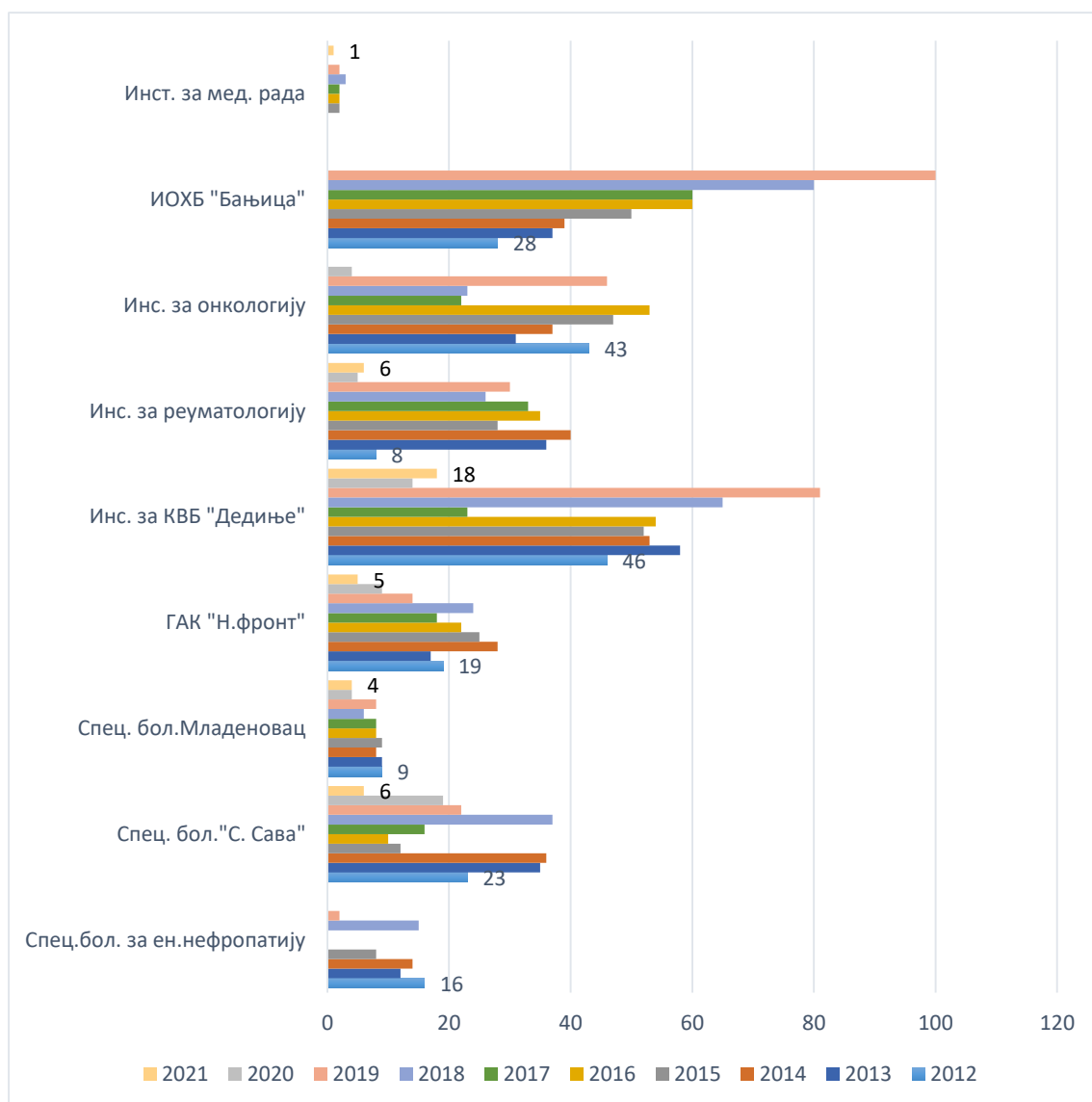
У групи преосталих болница, за разлику од ранијих година, највећи број едукативних скупова је одржан у Институту за кардиоваскуларне болести „Дедиње“, 18 (графикон 12). Растући тренд овог показатеља и то без статистичке значајности је присутан само у Институту „Бањица“ у периоду 2012-2020. године ($b=3,083$, $p=0,438$). У Институту за кардиоваскуларне болести „Дедиње“ тренд је био растући од 2012. до 2019. године ($b=3,869$, $p=0,274$), а у периоду 2012-2021. године смер је обрнут ($b=-2,497$, $p=0,322$).

И у Институту за реуматологију, где је одржано 6 скупова у 2021. години, тренд је био растући до 2019. године ($b=1,071$, $p=0,521$), а у периоду 2012-2021. године опадајући ($b=-1,776$, $p=0,247$). Број одржаних скупова у Специјалној болници за интерне болести Младеновац у посматраном периоду се креће између 4 и 9, а и у овој установи тренд је био растући до 2019. године ($b=0,833$, $p=0,328$), а у периоду 2012-2021. године значајно опадајући ($b=-0,539$, $p=0,002$).

У ГАК „Народни фронт“ у 2021. години је одржано 5 едукативних скупова, што је најмања вредност у посматраном периоду, а тренд је статистички значајно опадајући ($b=-1,57$, $p=0,038$). И у Специјалној болници за цереброваскуларне болести „Свети Сава“, где је одржано 6 скупова, тренд је опадајући ($b=-1,539$, $p=0,233$). И у Институту за онкологију и радиологију Србије у периоду 2012-2020. године бележи се опадајући тренд ($b=-2,733$, $p=0,190$), као и у Специјалној болници за ендемску нефропатију у периоду 2012-2019. године ($b=-1,583$, $p=0,143$).

У Институту за медицину рада Србије „Др Драгомир Карајовић“ број одржаних едукативних скупова у периоду од 2015-2019. године, за које је Институт доставио податке, се креће између 2 и 3, док је у 2021. години одржан један скуп.

Графикон 12. Број едукативних скупова одржаних у осталим болницама у Београду, 2012-2021.

3. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације, а чији су носиоци (предавачи) запослени у здравственој установи

- *Извештава се као апсолутни број акредитованих програма континуиране медицинске едукације, од стране Здравственог савета Србије, у току календарске године, а чији су носиоци (предавачи) запослени у здравственој установи.*

Правилником о ближим условима за спровођење континуиране едукације за здравствене раднике и здравствене сараднике („Службени гласник РС“ бр. 17/2022), дефинисано је да Здравствени савет Србије врши акредитацију програма континуиране медицинске едукације, најмање 4 пута годишње под условом да:

- 1) програм побољшава знање, вештине и стручност учесника;
- 2) програм је заснован на најновијим сазнањима и достигнућима струке;
- 3) доприноси побољшању квалитета професионалног рада дефинисане циљне групе;
- 4) је јасно дефинисана тема и циљна група заснована на образовању и здравственој специјализацији, врсти сталног образовања, садржају, распореду, предавачима, референцама и дужини програма и интелектуалном власништву;
- 5) програм одобри стручно тело организатора програма континуираног образовања, а ако такво тело нема одобрење организатора, даје га стручно тело одговарајућег удружења здравствених радника или одговарајући факултет;
- 6) предавач акредитованог програма је особа која има најмање пет година радног искуства и најмање исти ниво образовања као слушаоци.

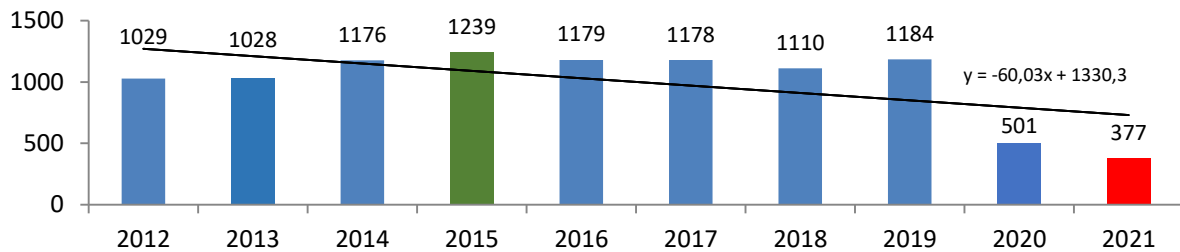
Поступак континуиране едукације могу спроводити факултети, школе здравствене струке, коморе здравствених радника, здравствене установе, приватна пракса и удружења здравствене струке, Агенција за лекове и медицинска средства Србије, Агенција за акредитацију здравствених установа, Управа за биомедицину, као и друге јавне агенције, органи и организације над којима надзор врши Министарство здравља.

Запослени у здравственој установи, носиоци програма континуиране едукације, су уложили додатни напор у припрему и организацију наведеног програма, примењујући најновија доступна знања из области за коју је програм акредитован. Преносећи знања колегама, запослени обнављају и усавршавају своја знања и унапређују и свој квалитет рада.

Резултати

Према добијеним извештајима у току 2021. године, у 17 болница у Београду је акредитовано 377 програма континуиране едукације чији су носиоци (предавачи) запослени у здравственој установи (графикон 13). То је најмање у односу на све претходне године посаматрања, с обзиром да недостају подаци за КБЦ „Земун“, КБЦ „Божанијска коса“, Институт „Бањица“, Специјалну болницу за болести зависности, Специјалну болницу Младеновац, Специјалну болницу за ендемску нефропатију, Завод за говорну патологију и Специјалну болницу за церебралну парализу и развојну неурологију. Број акредитованих програма у болницама у Београду чији су носиоци запослени, показује растући тренд у периоду 2012-2019. године, који нема статистичку значајност ($b=17,155$, $p=0,163$), а опадајући тренд у периоду 2012-2021. године ($b=-60,0$, $p=0,069$). Највише акредитованих програма чији су предавачи запослени из установе, према очекивању, било је у највећој болници, УКЦС, 174 или 46% од укупног броја, иако су подаци из ове установе некомплетни. Међутим, овај број је већи од укупног броја свих акредитованих програма у УКЦС, па се поставља питање тачности података.

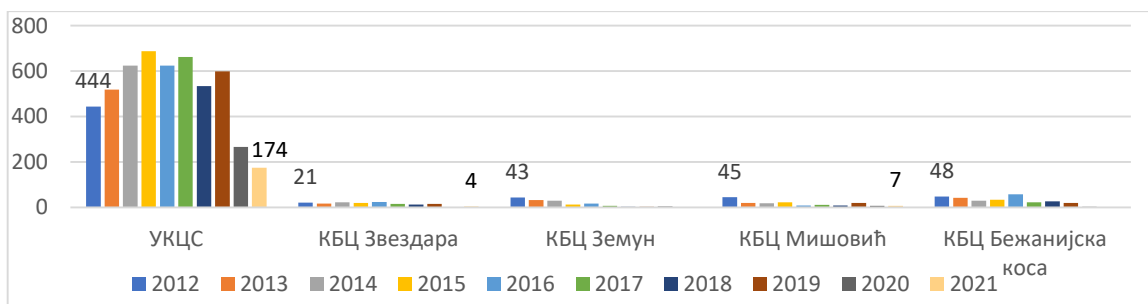
Графикон 13. Број акредитованих програма КМЕ чији су носиоци запослени у установи, у болницама у Београду, 2012-2021.

Напомена: подаци за 2020. годину се односе на 18 болница.

У КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“ овај број је износио 7, а у КБЦ „Звездара“ 4, док КБЦ „Бежанијска коса“ и КБЦ „Земун“ нису доставили податке (графикон 14). У УКЦС, број акредитованих програма чији су носиоци запослени у овој болници је имао растући тренд, али без статистичке значајности ($b=69,905$, $p=0,100$) у периоду од 2012-2019. године, док је тренд опадајући ($b=-28,727$, $p=0,135$) у периоду 2012-2021. године. У КБЦ „Др Драгиша Мишовић- Дедиње“ тренд је статистички значајно опадајући у периоду 2012-2021. године ($b=-2,830$, $p=0,015$), као и у КБЦ „Земун“ ($b=-5,033$, $p<0,001$) и КБЦ „Бежанијска коса“ ($b=-4,433$, $p=0,023$) у периоду 2012-2020. године. Тренд је био опадајући и у КБЦ „Звездара“ у периоду 2012-2019. године ($b=-1,012$, $p=0,095$).

Графикон 14. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације чији су носиоци запослени у КЦС и клиничко-болничким центрима, 2012-2021.

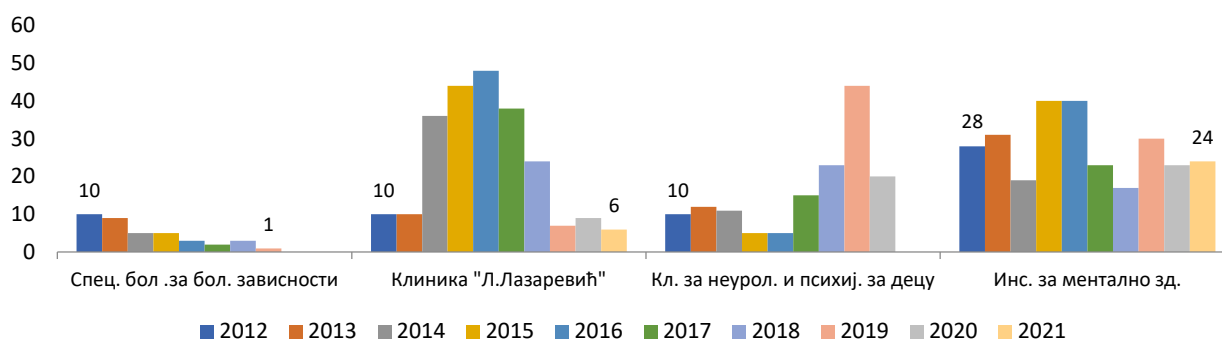
Међу болницама које се баве рехабилитацијом, највише акредитованих програма континуиране медицинске едукације чији су носиоци запослени у установи је било у Клиници за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“, 5 (графикон 15). У анализираном периоду од 2012. до 2021. године, тренд овог показатеља је статистички значајно опадајући у Специјалној болници за рехабилитацију и ортопедску протетику ($b=-0,552$, $p=0,007$), а растући тренд без статистичке значајности у Институту за рехабилитацију ($b=0,594$, $p=0,695$). Клиника за рехабилитацију „Др Мирослав Зотовић“ није доставила податке за период 2018-2020. године, а у 2021. години број програма (5) је знатно мањи у односу на првих шест година посматрања. У 2021. години ни један акредитован програм није одржан у Заводу за психофизиолошке поремећаје и говорну патологију и Специјалној болници за церебралну парализу и развојну неурологију.

Графикон 15. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације чији су носиоци запослени у болницама за рехабилитацију у Београду, 2012-2021.

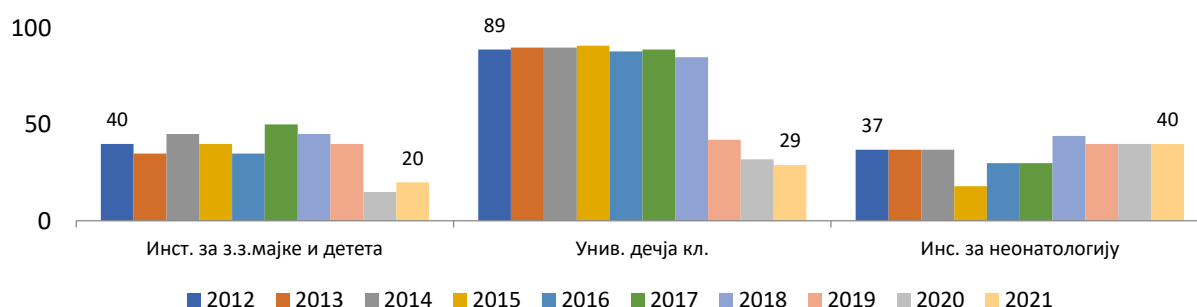
Од болница које се баве заштитом менталног здравља, податке о броју акредитованих програма континуиране медицинске едукације, чији су носиоци запослени у установи, у 2021. години, доставили су Институт за ментално здравље (24) и Клиника за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ (6), (графикон 16). У обе наведене установе овај показатељ има опадајући тренд без статистичке значајности у анализираном периоду, и то Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ ($b=-1,564$, $p=0,430$) и у Институту за ментално здравље ($b=-0,745$, $p=0,426$). У Специјалној болници за болести зависности у периоду 2012-2019. године бележи се статистички значајан опадајући тренд ($b=-1,238$, $p=0,001$), док је у Клиници за неурологију и психијатрију за децу и омладину у периоду 2012-2020. године тренд растући ($b=2,833$, $p=0,062$).

Графикон 16. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације чији су носиоци запослени у болницама за заштиту менталног здравља у Београду, 2012-2021.

У педијатријским болницама у Београду, у 2021. години број акредитованих програма чији су предавачи запослени у установи, је био највећи у Институту за неонатологију, 40 (графикон 17). У анализираном периоду, овај показатељ има растући тренд без статистичке значајности у Институту за неонатологију ($b=0,855$, $p=0,329$), а опадајући тренд у Универзитетској дечјој клиници ($b=-7,291$, $p=0,003$) и Институту за здравствену заштиту мајке и детета Србије ($b=-1,909$, $p=0,122$).

Графикон 17. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације чији су носиоци запослени у педијатријским болницама у Београду, 2012-2021.

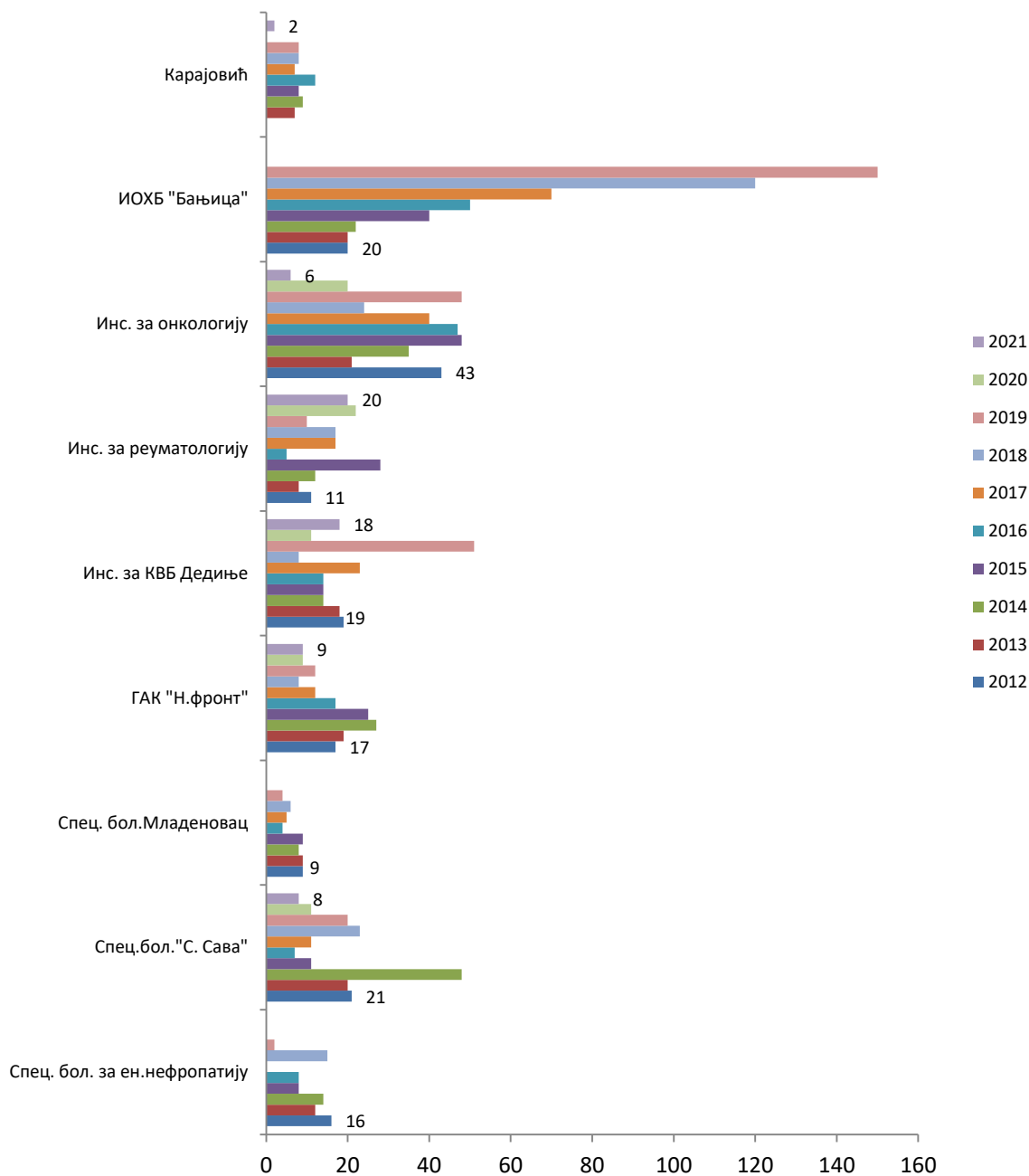
Од осталих болница у Београду, највише акредитованих програма чији су носиоци запослени у установи било је у Институту за реуматологију, 20 (графикон 18).

Тренд овог показатеља је растући, али без статистичке значајности у Институту за кардиоваскуларне болести „Дедиње“ ($b=0,715$, $p=0,619$) и Институту за реуматологију ($b=0,897$, $p=0,273$), као и у Специјалној болници за ендемску нефропатију ($b=0,012$, $p=0,991$) у периоду 2012-2019. године.

У посматраном десетогодишњем периоду овај показатељ има статистички значајан опадајући тренд у ГАК „Народни фронт“ ($b=-1,655$, $p=0,013$), а опадајући тренд без статистичке значајности у Специјалној болници за цереброваскуларне болести „Свети Сава“ ($b=-1,697$, $p=0,220$) и Институту за онкологију и радиологију Србије ($b=-2,145$, $p=0,198$). У Институту „Бањица“ у периоду од 2012. до 2019. године број акредитованих програма чији су предавачи запослени у установи има статистички значајан растући тренд ($b=18,619$, $p=0,001$), а у Специјалној болници за интерне болести Младеновац опадајући ($b=-0,983$, $p=0,002$).

У Институту за медицину рада Србије „Др Драгомир Карајовић“ у 2021. години одржана су 2 програма, а тренд у периоду од 2013-2019. године је опадајући ($b=-0,693$, $p=0,294$).

Графикон 18. Број акредитованих програма континуиране медицинске едукације чији су носиоци запослени у осталим болницама у Београду, 2012-2021.

4. Постојање плана едукације за све запослене у здравственој установи

- Извештава се само да ли установа има план едукације за све запослене за календарску годину, са ДА или НЕ.

Резултати

Према добијеним извештајима, као и ранијих година, све болнице у Београду имају планове едукације за запослене у 2021. години.

ЗАКЉУЧАК

Здравствену заштиту у болницама у Београду, у 2021. години, је пружало 17.516 здравствених радника и сарадника (податке није доставила Клиника за неурологију и психијатрију за децу и омладину). У складу са Законом о здравственој заштити, они имају право и дужност да у току рада стално прате развој медицинске и других одговарајућих наука, као и да се стручно усавршавају ради одржавања и унапређења квалитета свога рада.

Рад здравствених установа и у 2021. години је обележила епидемија заразне болести COVID-19. У оквиру противепидемијских мера, од почетка пандемије је било забрањено организовање већих скупова, због чега су одржаване on-line едукације. Међутим, у склопу праћења показатеља квалитета, није дефинисан начин праћења и извештавања учесника који су похађали овај вид едукација. Због тога, као и чињенице да неке болнице евидентирају само учеснике екстерних едукација за које је здравствена установа сносила трошкове, а не и интерних едукација, постоје велике разлике између установа у приказаним резултатима о учешћу запослених у стицању и обнови знања и вештина током 2021. године.

У 24 болнице које су доставиле податке за 2021. годину, око 51% здравствених радника и сарадника је учествовало у обнови знања и вештина о трошку установе.

Посматрано по болницама, овај показатељ има вредности од 0,3% до 100%, колико износи у 5 болница. У анализираном периоду од 2012. до 2021. године, тренд овог показатеља је у већини установа опадајући, док је растући тренд, али без статистичке значајности забележен у свега три болнице, ГАК „Народни фронт“, Институту за реуматологију и Специјалној болници за цереброваскуларне болести „Свети Сава“.

Током 2021. године у болницама је одржано 389 акредитованих едукативних скупова, радионица и семинара, а запослени из болнице су били носиоци (предавачи) у 377 акредитованих програма. Број одржаних акредитованих скупова је значајно повећан у периоду од 2012. до 2021. године у Универзитетској дечјој клиници, док је у Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић“ и Институту за ментално здравље такође забележен растући тренд акредитованих скупова али не значајно.

Број акредитованих стручних скупова чији су носиоци запослени у болници има растући тренд без статистичке значајности у 4 болнице: Институту за кардиоваскуларне болести „Дедиње“, Институту за реуматологију, Институту за неонатологију и Институту за рехабилитацију.

У већини болница у посматраном периоду бележи се опадајући тренд укупног броја акредитованих едукативних скупова, радионица и семинара, као и оних у којима су носиоци запослени у болницама.

Добијени резултати су показали да постоји велика неуједначеност здравствених установа у евидентирању показатеља у области стицања и обнове знања. Неке болнице евидентирају само учеснике екстерних едукација, неке болнице евидентирају само акредитоване програме континуиране едукације, док неке болнице евидентирају све одржане едукативне скупове и семинаре. Такође, не постоји јединствен приступ за евидентирање online едукација. Због тога је неопходно да се Методолошким упутством за поступак извештавања показатеља квалитета, прецизније дефинише начин евидентирања показатеља квалитета у области стицања и обнове знања и вештина здравствених радника и сарадника, као и механизми контроле добијених података и тиме постигне уједначено извештавање и омогући поређење добијених резултата.

ЛИТЕРАТУРА

1. Kendall-Gallagher D, Blegen MA. Competence and certification of registered nurses and safety of patients in intensive care units. *Am J Crit Care*. 2009;18(2):106-114. Доступно на: <https://dx.doi.org/10.4037%2Fajcc2009487> Приступљено: 10.06.2020
2. Covell CL, Sidani S. Nursing intellectual capital theory: testing selected propositions. *J Adv Nurs*. 2013; 69(11): 2432-45. Доступно на: DOI: [10.1111/jan.12118](https://doi.org/10.1111/jan.12118) Приступљено: 8.06.2020
3. Kendall-Gallagher D, Aiken LH, Sloane DM, Cimiotti JP. Nurse specialty certification, inpatient mortality, and failure to rescue. *J Nurs Scholarsh*. 2011;43(2):188-194. . Доступно на: <https://dx.doi.org/10.1111%2Fj.1547-5069.2011.01391.x> Приступљено: 10.06.2020
4. Prystowsky J, Bordage G, Feinglass J. Patient outcomes for segmental colon resection according to surgeon's training, certification, and experience. *Surgery* 2002; (132), 4: 663-672. Доступно на: <https://doi.org/10.1067/msy.2002.127550> Приступљено: 10.06.2020
5. Norcini J, Lipner R, Kimball H. Certifying Examination Performance and Patient Outcomes Following Acute Myocardial Infarction. *Medical Education* 2002; 36(9):853-9. Доступно на: <https://doi.org/10.1046/j.1365-2923.2002.01293.x> Приступљено: 10.06.2020
6. Sherman L, Nishigori, H. Current State and Future Opportunities for Continuing Medical Education in Japan. *Journal of European CME* 2020;9:1. 1729304. . Доступно на: <https://doi.org/10.1080/21614083.2020.1729304> Приступљено: 8.06.2020
7. David D, Thomson MA, Oxman A, et al. Changing Physician Performance: A Systematic Review of the Effect of Continuing Medical Education Strategies. *JAMA* 1995; 274(9):700-5. Доступно на: <https://doi.org/10.1001/jama.274.9.700> Приступљено: 10.06.2020
8. Moore D. How Physicians Learn and How to Design Learning Experiences for Them: An Approach Based on an Interpretive Review of Evidence. 2008. Доступно на: <https://www.researchgate.net/publication/303053351> Приступљено: 10.06.2020
9. Mansouri M, Lockyer J. A meta-analysis of CME effectiveness. *J Contin Educ Health Prof*. 2007;27:6–15. Доступно на: <https://doi.org/10.1002/chp.88> Приступљено: 10.06.2020.
10. Collins S, Nanda S, Palmer B, Mohabbat A, Schleck C, Mandrekar J, Mahapatra S, Beckman T, Wittich C. A cross-sectional study of learning styles among continuing medical education participants, *Medical Teacher*. 2018. Доступно на: <http://dx.doi.org/10.1080/0142159x.2018.1464134> Приступљено: 8.06.2020